

**POLITIČKA PSIHOLOGIJA:
SITUACIJE, POJEDINCI I DOGAĐAJI¹**

**POLITICAL PSYCHOLOGY:
SITUATIONS, INDIVIDUALS AND CASES**

Sažetak

*Tekst je prikaz knjige Davida Patricka Houghtona **Politička psihologija: situacije, pojedinci i događaji**, Taylor i Francis, 2009.*

Summary

*The text is a review of a book **Political Psychology: Situations, Individuals, and Cases** by David Patrick Houghton, Taylor and Francis, 2009.*

Dr. David Patrick Houghton, profesor na Univerzitetu Centralne Floride, Odsjeka za političke nauke, napisao je knjigu o političkom ponašanju. Rad je podijeljen na tri dijela: „Situacija”, „Pojedinac” i „Spajanje situacije i pojedinca”. Pored uvoda, knjiga sadrži 17 poglavlja u kojima autor obrađuje aktualne teme iz političke psihologije.

U prvom poglavlju autor pojašnjava konceptualnu shemu knjige, te definiše političko ponašanje. Prema Houghtonu, *političko ponašanje* se odnosi na bilo koju aktivnost sa određenim političkim ishodom. Ovakvo ponašanje uključuje širok spektar političkih aktivnosti, od ekstremnih ponašanja, kao što su terorizam i ratovanje, do uobičajenih ponašanja, poput glasanja na izborima. Također, odnosi se na proces donošenja odluka glasača i političkih kandidata, ali je i više od toga. Političko ponašanje podrazumijeva različita pitanja, poput: zašto se dešava rasizam, zašto ljudska bića učestvuju u genocidu, šta određuje kako će ljudi glasati, te zašto države ratuju?

¹ Prikaz knjige *Politička psihologija: situacije, pojedinci i događaji* Davida Patricka Houghtona, Taylor i Francis, 2009.

U drugom poglavlju je ukratko predstavljen historijski razvoj političke psihologije. Politička psihologija je stara koliko i sama politika. Fokus političke psihologije, kao priznatog područja o kojem se uči na fakultetima, većinom je internacionalan. Dok posebno dominira u američkim školama, politička psihologija postaje vrlo popularan predmet izučavanja u Evropi, Australiji i drugim dijelovima svijeta.

Tema trećeg poglavlja je „Bihevizizam i ljudska sloboda“. Ova tema je blisko povezana sa konceptualnim razlikovanjem *situacionizma* i *dispozicionizma*. Postoje različite vrste situacionizma. To mogu biti direktni pritisci socijalnih grupa, što je opisano u šestom poglavlju. Druge direktne i indirektno forme su ilustrirane eksperimentima Stanleya Milgrama, koji pokazuju da socijalno etiketiranje, autoriteti i druge socijalne norme oblikuju ljudsko ponašanje (četvrto poglavlje). U petom poglavlju je opisan poznati eksperiment Philipa Zimbarda sa zatvorenicima i čuvarima, gdje su, također, objašnjene različite forme situacionizma. Pri tome „situacija“ može biti socijalni kontekst, grupa kojoj pojedinac pripada na radnom mjestu ili veće socijalne grupe koje oblikuju naš identitet u društvu.

Bihevizizam je pristup koji je bio posebno značajan za razvoj političke psihologije u periodu između 1950. i 1960. godine kada je fokus psihologije i političkih nauka usmjeren ka „znanstvenijem“ konceptu ponašanja, stoga autor u trećem poglavlju razmatra ideje B. F. Skinnera.

Milgramova istraživanja su značajno utjecala na način razumijevanja političke poslušnosti odnosno pokoravanja autoritetima. Njegova otkrića su pokazala da je većina ljudi sposobna prekršiti osnovna moralna vjerovanja i principe zbog socijalnog pritiska pojedinaca koje percipiraju kao autoritete. Milgramova istraživanja se opisuju u četvrtom poglavlju kako bi se objasnio fenomen genocida sa posebnim osvrtom na holokaust.

U sljedećem poglavlju se detaljno analizira fascinantno istraživanje Zimbarda (poznati Stanford eksperiment). Tu je ponovo fokus na zahtjevima situacije i na načinu na koji socijalno definirane uloge oblikuju ljudsko ponašanje. Zimbardova otkrića se koriste u petom poglavlju kako bi se objasnio Abu Ghraib skandal.

Šesto poglavlje, posljednje poglavlje u prvom dijelu, bavi se ponašanjem u grupi sa posebnim osvrtom na istraživanja Irving Janis o načinu na koji se ponašanje pojedinca mijenja kao odgovor na grupne pritiske. U svojoj slavnoj knjizi „Groupthink“ Janis navodi kako socijalni pritisci utječu i na najinteligentnije pojedince, što može rezultirati katastrofalnim akcijama.

U drugom dijelu knjige (u kojem se govori o dispozicijama) opisuju se različite psihološke teorije. Sedmo poglavlje objašnjava psihoanalitički pristup razumijevanju ponašanja i njegov utjecaj na razvoj političke psihologije.

U sedmom poglavlju autor, također, analizira psihobiografske klasičke. Termin “ličnost” se različito koristi u literaturi o političkoj psihologiji. Ponekad se koristi kao skraćeni termin za sve individualne karakteristike pojedinca, uključujući i vlastita vjerovanja. U osmom poglavlju se govori o prednostima i manama analize psihobiografije.

Deveto poglavlje se bavi “kognitivnom revolucijom” u periodu između 1980. i 1990. godine. Ovaj psihološki pokret je odbacio mnoge starije koncepte, ali je zadržao bazično dispozicijsko gledište, te je pružio novo objašnjenje ponašanja preko struktura ljudskog pamćenja. Sheme, analogije i druge strukture znanja se posmatraju kao “sastavni blokovi” ljudskog uma, te stoga utječu na ljudsko procesiranje informacija. Iz ove perspektive, ljudska bića prilikom donošenja odluka najčešće koriste kognitivne skraćenice i heuristike.

Ljudska bića nisu samo pasivni primatelji informacija, što je nazvano “hladnom” kognicijom, nego su, također, pod utjecajem “toplih” procesa, kao što je ljutnja, ljubav, tuga itd. Utjecaj emocija na političko ponašanje je tema 10. poglavlja.

U 11. poglavlju se govori o “političkoj neuroznanosti”, koja podrazumijeva upotrebu naprednih tehnika, poput funkcionalne magnetske rezonance (fMRI). Napredna tehnologija za snimanje ljudskog mozga se počine koristiti za istraživanje ponašanja glasača da bi se, naprimjer, ispitale emocionalne reakcije glasača na podražaje u političkim kampanjama.

Treći, posljednji dio knjige (od 12. do 17. poglavlja), sadrži empirijska istraživanja. Autor u ovom dijelu pokušava spojiti situacionizam i dispozicionizam da bi kategorizirao teorije koje objašnjavaju različita empirijska područja političkog ponašanja. Naprimjer, u 15. poglavlju se postavlja pitanje: da li teroristička djela izvode psihološki “nenormalni” pojedinci? Mnogi ljudi jednostavno pretpostavljaju da su teroristi mentalno bolesne osobe, ali novija istraživanja, koja su proveli John Horgan, Andrew Silke i drugi, opovrgnula su ovu široko popularnu teoriju.

Pokušaji da se otkrije jedinstvena “ličnost teroriste” (ili da se svim teroristima pripišu određene osobine, poput narcisoidnosti) nisu doveli do pouzdanih spoznaja, tako da je opći zaključak jednak onome što je Mil-

gram zaključio u slučaju genocida: da su najobičniji muškarci i žene sposobni počiniti djela ekstremnog nasilja.

Ovo poglavlje, također, analizira istraživanja koja objašnjavaju terorizam situacijskim silama i dinamikom grupnog ponašanja.

U 16. poglavlju autor pojašnjava teorije o nacionalizmu i etničkim konfliktima, rasizmu i političkoj netoleranciji, ponašanju glasača i međunarodnoj sigurnosti, pitajući se da li situacijski ili dispozicijski pristup bolje objašnjava određeno ponašanje.

Naposljetku, u 17. poglavlju autor predlaže načine na koje se situacionizam i dispozicionizam mogu integrirati jedno u drugo. Autor ne razriješava debatu između situacionizma i dispozicionizma sve do posljednjeg poglavlja, gdje iznosi svoj kritički osvrt.

Iz navedenog prikaza se vidi da se u knjizi obrađuju teme iz političke psihologije koje su prisutne i vrlo značajne za područje cijelog Balkana.

Prijevodom knjige *Politička psihologija: situacije, pojedinci i događaji* na pravi način bi se obogatila, kod nas, vrlo oskudna literatura za ovo iznimno važno područje psihologije.

Knjiga je pisana jednostavnim i razumljivim stručnim jezikom, te se može preporučiti kao relevantna literatura studentima društvenih nauka, ali i svima onima koji se zanimaju za područje političke psihologije.